

"ויאמר מי אלה לך" המלחמה הרוחנית בין יעקב לעשו על קליפת "לך" של כוחי ועוצם ידי

"השמר לך [שלא תיפול בקליפת "לך" לייחס ההצלחות אליך] פן תשכח את ה' אלקיך. [ומפרש ואומר] פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך [על ידי הרכוש הרב שירבה לך] וכל אשר לך ירבה [ההרגשה שכל מה שיש "לך" הוא משלך עלולה להתרבות], ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך... ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. [לכן מצווה הכתוב] וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך' כח לעשות חיל". שתייחס כל מה שיש "לך" להקב"ה שנותן לך כח לעשות חיל.

לפי זה יש לומר כי עשו הרשע שכפר בעיקר והאמין רק בכוחות האדם, רצה להכניס ביעקב אבינו מחשבת פיגול של "כוחי ועוצם ידי" שהיא בבחינת קליפת "לך", לכן כשראה את כל הרכוש הרב של צאן ובקר שהביא יעקב עמו, שאל אותו בכוונה תחילה: "מי אלה לך" - "לך" דייקא, כלומר ראה נא ראה את כל העושר הרב שיש "לך" שרכשת בכוחך, כדי להכניס בו את ההרגשה שהם שלו.

אולם יעקב אבינו שתפס את הארס הרוחני הטמון בשאלה זו, השיב לו מיד תשובה ברורה: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", אצלי בהייתי בן בנו של אברהם שנצטווה "לך לך", לא קיים כלל מושג של "לך", אלא כל מה שהשגתי ואפילו הילדים אשר הולדתי לא היה בדרך הטבע בכוחות עצמי, אלא הם "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך" במתנת חנם.

"יהי לך אשר לך" להתדבק בקליפת "לך"

וימתק לבאר בזה המשך שיחתו של עשו, שלא התיימשך מלהכניס ביעקב מחשבה פסולה של קליפת "לך", לכן אמר ליעקב (בראשית לג-ח): "ויאמר מי לך' כל המחנה הזה אשר פגשתי". אולם יעקב לא נפל בפח, "ויאמר למצוא חן בעיני אדוני", הבאתי לך את כל הדברים כדי למצוא חן בעיניך, וקל לי מאד להיפרד מהם לטובת השלום עמך,

"תן לו משלו שאתה ושלך שלו"

הנה מה טוב ומה נעים ללכת בדרכו של הרמב"ן לפרש שאלתו של עשו ותשובתו עמוקה של יעקב אבינו בדרך מוסר, על פי מה ששינו במשנה (אבות פ"ג מ"ז): "תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר (דברי הימים א כט-יד) כי ממך הכל ומיידך נתנו לך". בכך מזהיר התנא את האדם שיברח ממחשבת פיגול שיש דברים שהם "שלך", אלא דע "שאתה ושלך שלו", כי כל מה שיש לך הוא מהקב"ה.

יש לומר כי זהו שאמר הקב"ה לאברהם אבינו, אחרי ששבר את צלמי העבודה זרה של תרח אביו (בראשית יב-א): "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך". בכך רמז לו הקב"ה שאין זה מספיק שלא לעבוד עבודה זרה במעשה, אלא צריך לקדש גם את המחשבה מאביזריה של עבודה זרה, שלא יאמין בכוחות עצמו שיש דברים שהם שלך, אלא "לך לך" - לך ממחשבה פסולה שיש דברים ששייכים "לך".

והנה ידוע מה שכתב הרמב"ן פרשת אחרי-מות בפסוק (ויקרא יח-כה), כי כל הארצות בחוץ לארץ נתונות תחת שבעים שרי מעלה, אבל ארץ ישראל נמצאת תחת השגחתו יתברך ולא תחת שרי מעלה, כמו שכתוב (דברים יא-יב): "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה".

הנה כי כן זהו שאמר לו הקב"ה "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", שהם עובדי עבודה זרה המאמינים בכח האדם, כי בני הארצות בחוץ לארץ בהיותם נתונים תחת שרי מעלה, הם יותר עלולים להיות עובדי עבודה זרה, "אל הארץ אשר אראך", כי בארץ ישראל מפאת קדושתה שהיא נתונה רק תחת שליטתו של הקב"ה, זוכה האדם להרגיש שכל מה שיש לו אינו שלו אלא משל הקב"ה.

כאשר נתבונן נראה שעל כך מזהירה אותנו התורה הקדושה בפרשת עקב (דברים ח-יא) ללכת בדרכו של אברהם אבינו:

בפרשתנו פרשת וישלח דבר בעתו מה טוב להתבונן על השיחה הראשונה שהתקיימה בין עשו ליעקב אבינו, כשנפגש עם יעקב שבא עם כל בני ביתו להתפייס עמו (בראשית לג-ה): "וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך, ויאמר הילדים אשר חנן אלקים את עבדך".

שלושים ושש שנים [כולל י"ד שנים שנטמן בבית מדרשו של עבר] עברו מאותו ליל פסח שנכנס יעקב ליצחק אביו כשהוא מלוּבש בבגדי עשו החמודות, וקיבל ממנו את הברכות שרצה בתחילה למסור לעשו. כתוצאה מכך ברח יעקב לחרן מהחשש שעשו יהרוג אותו, והנה עכשיו אחרי כל כך הרבה שנים שלא ראו איש את אחיו, חוזר יעקב לארץ ישראל ונפגש עם עשו אחיו כדי להתפייס, והשאלה הראשונה ששואל עשו את יעקב כשהוא רואה את נשיו ואת ילדיו, היא שאלה קצרה: "מי אלה לך", ויעקב עונה לעומתו גם כן תשובה קצרה: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך".

אנו יכולים לשער כי בפגישת הפיוס דיברו יעקב ועשו עוד הרבה על כל מה שעבר עליהם, אולם ממה שבחורה התורה לספר לנו שיחה זו, משמע כי בשאלתו ה"תמימה" של עשו "מי אלה לך", טמונה שאלה עמוקה יותר, וכך בתשובתו של יעקב "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", טמונה תשובה יותר מעמיקה, על כך אנו רוצים להשתעשע במאמר זה באורם של רבותינו הקדושים הראשונים והאחרונים ז"ע.

פתח דברינו יאיר בדברי הרמב"ן שמביע את פליאתו, הלא מלשון הכתוב "וירא את הנשים ואת הילדים", משמע שעשו שאל על שניהם "מי אלה לך", אם כן למה ענה לו יעקב רק על הילדים: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", ולא הזכיר את הנשים. הרמב"ן מיישב העניין כפי שהוא מגדיר "דרך מוסר", כי מפאת הצניעות לא רצה יעקב להזכיר את הנשים, לכן השיב לו רק על הילדים שהם ילדיו אשר חנן אותם אלקים, ומזה יבין עשו שהנשים הן נשיו האמהות של הילדים.

עשו שאל "מי אלה לך" כדי להכניס ביעקב מחשבת פיגול של: "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"

יעקב דחה מחשבה רעה זו והשיב: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", כל מה שיש לי הוא רק מהקב"ה

עשו המשיך לומר ליעקב: "יהי לך אשר לך", אבל יעקב אבינו השיב לו: "כי חנני אלקים וכי יש לי כל"

"זכור את אשר עשה לך עמלק", בן בנו של עשו הכניס בזרעו של יעקב מחשבת פיגול של קליפת "לך"

מאחר שכל הדברים אינם שלי אלא של הקב"ה, שנתנם לי להשתמש בהם כפי הצורך.

כאשר שמע עשו דבר זה: "ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך". בכך הביע עשו שהוא מוכן לוותר על כל המתנות שהביא לו יעקב, ובלבד שיצליח להכניס בו מחשבה פסולה של קליפת "לך", ועל כך אמר: "יש לי רב אחי", גם לי יש רכוש רב ששייך "לי" כי רכשתי אותם בכוחותי, לכן גם אתה בהיותך אחי לך בדרכי: "יהי לך אשר לך", שתהנה ממנה שהרווחת בכוחך וכולו שייך "לך".

אולם יעקב אבינו דחה שוב את בקשתו הפסולה באומרו (שם יא): "קח נא את ברכתי אשר הבאת לך", כי אמנם כן אצלך המתנות שאני מביא יהיו "לך", בהיותך כופר בעיקר ומאמין בכוחי ועוצם ידי, אבל אצלי אין מושג של "לך", בהיותי מאמין "כי חנני אלקים וכי יש לי כל", שכל מה שיש לי הוא רק ממנה שחנני אלקים מתנת חינם.

על פי האמור נשכיל להבין מה שכתוב על עמלק בן בנו של עשו (דברים כה-ז): "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים" - "לך" דייקא, שהכניס בך קליפת "לך" להאמין בכוחי ועוצם ידי, וכבר רמזו דורשי רשומות כי עמלק בגימטריא ר"ם, משום שהוא מכניס באדם גאווה בבחינת: "ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך".

וזהו שכתוב (שם יט): "והיה בהניח ה' אלקיך לך" מכל אויבך מסיבי", שתהיה לך מנוחה מקליפת "לך" שהאויבים הרחוקים מכניסים באיש ישראל, "בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה לרשתה", כי ארץ ישראל מסוגלת לבטל קליפת "לך", כמו שאמר הקב"ה לאברהם אבינו: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך", שהיא נתונה תחת שליטתו של הקב"ה לבדו, "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים".

"דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא"

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים חשבתני דרכי לפרש השאלה של עשו והתשובה המחכימה של יעקב אבינו, ובדרך אגב ניישב גם כן קושיית הרמב"ן על מה שהשיב לו יעקב רק על הילדים ולא על הנשים, על פי מה ששינינו בגמרא (בבמות סג):

"רבי חייא הוה קא מצערא ליה דביתהו [אשתו היתה מצערת אותו תמיד, אך עם כל זאת] כי הוה משכח מידי, צייר ליה בסודריה ומיייתי ניהלה [כשמצא איזה חפץ שראוי לה, היה צורך אותו בסודרו ומביאו אליה במתנה]. אמר ליה רב, והא קא מצערא ליה למר [הרי היא מצערת אותך, למה

לכתחילה ראוי שתהיה בה מעלה נוספת להיות עזר לבעלה, כמו שאמר הקב"ה בבריאת האשה (בראשית ב-ז): "ויאמר ה' אלקים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו".

נמצא לפי זה כי אם היא גם כן אשה טובה בהיותה עזר לבעלה למלא את רצונו, כי אז יש לה שלש מעלות טובות, עזר לבעלה, מגדלת הבנים, מצילה מן החטא. הנה כי כן זהו שהיה רב שמואל בר רב יצחק מרקד לפני הכלה עם שלשה בדי הדסים, כדי להשפיע עליה מקדושתו שתזכה בכל שלש המעלות הטובות שיש לאשה כשרה העושה רצון בעלה.

"מי אלה לך" אל"ה אותיות לא"ה

בביאור השאלה של עשו: "מי אלה לך", והתשובה של יעקב: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", מצינו שני גאוני עולם המתנבאים בסגנון אחד, הגה"ק רבי יהודה אסאד זצ"ל ב"דברי מהרי"א", וכן פירש הגה"ק רבי שמעון סופר בנו של ה"חתם סופר" זי"ע כפי שנדפס ב"תורת משה", ברצונם ליישב קושיית הרמב"ן שפתח הכתוב: "וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך", משמע ששאל על הנשים ועל הילדים, ויעקב השיב לו רק על הילדים: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך".

וביארנו העניין בזה על פי מה שכתוב (בראשית כט-יז): "ועיני לאה רכות". ופירש רש"י שהיו רכות מבכי שהתפללה שלא תיפול בחלקו של עשו: "שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה, שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן". לכן כאשר ראה עשו את הנשים ביניהן לאה ורחל ואת הילדים, התפלא ושאל: "מי אלה לך" - אל"ה היא אותיות לא"ה, הן אמת שלקחת את רחל שהיא הקטנה, אבל איך לקחת את לאה הגדולה שאינה ראויה לך אלא לי.

על כך השיב לו יעקב: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", על פי מה ששינינו בגמרא (קידושין ע): "כל

אתה מביא לה מתנות], אמר ליה, דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא". ופירש רש"י: "מן החטא, הרהור עבירה".

נמצינו למדים מזה כי בנישואין יש לנשים ב' מעלות טובות, אחת שמולידות בנינו ומגדלות אותם, השנייה שמצילות אותנו מן החטא. והנה יעקב אבינו לא היה צריך לישא אשה כדי להצילו מן החטא, כי היה קדוש וטהור גם לפני שנשא אשה, כמו שאמר (בראשית מט-ג): "ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני", ופירש רש"י היא טיפה ראשונה שלו שלא ראה קרי מימיו, עד שהוליד את ראובן מטיפה ראשונה בהיותו בן פ"ד שנה.

והנה עשו הכיר את יעקב מבית יצחק אביו שהוא קדוש וטהור, לכן כשראה את הנשים שנשא התפלא על כך ושאל אותו: "מי אלה לך", הלא אצלך בהיותך קדוש לא שייך הטעם שהן מצילות אותך מן החטא, אם כן לשם מה נכנסת בעובי הקורה לשאת לך נשים. על כך השיב לו יעקב אבינו בחכמתו: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך". אני נשאתי נשים רק בשביל הטעם השני כדי לקיים מצות פרו ורבו להוליד בנים, ובהיותן נשים צדקניות הרי הן מגדלות את הילדים אשר חנן אלקים את עבדך.

אגב בענין המאמר של רבי חייא על שתי המעלות שיש לנשים, דבר בעתו מה טוב להביא מה שפירש לפי זה הגה"ק משאמלויא זצ"ל ב"טיול בפרדס" (מהדורא קמא מערכת ל אות ט) מה ששינינו בגמרא (כתובות יז). בענין עבודת הריקודים לפני הכלה: "רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת", ופירש רש"י שהיה מרקד לפני הכלה עם שלשה בדי הדסים, וצריך ביאור הענין שהיה מרקד דוקא עם שלשה בדי הדסים.

אך ביאור הענין הוא לפי מה שלמדנו מדברי רבי חייא, כי אפילו אם האשה מצערת את בעלה ואינה עזר כנגדו בכל הענינים, עם כל זאת יש לה ב' מעלות טובות: "דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא". אולם ראוי לזכור כי

אבל מי התיר לו למסור נפשו עבור קדושת שמו, כיון שבן נח אינו מצווה על מסירות נפש ואסור לו לעשות כן. נמצא כי מצד הדין היה אסור לאברהם למסור נפשו על קדושת השם, לכן לא היה ראוי להצלה בזכות עצמו כי אם בזכות יעקב שעתיד לצאת ממנו.

אולם כל משכיל יבין שדבר זה עדיין צריך תוספת ביאור, כי איך יעלה על הדעת שאברהם אבינו שעמד בכל עשרה ניסיונות, והקב"ה העיד עליו (ישעיה מא-נ): "ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי", מסר נפשו על קדושת השם באור כשדים שלא כדן, ולא זכה להינצל אלא בזכות יעקב אבינו.

יעקב אבינו עמוד התורה הכריע להלכה שיש להם דין ישראל

לכן נראה ליישב כוונת המדרש שלא ניצול אברהם מכבשן האש רק בזכותו של יעקב, על פי המבואר בזוהר הקדוש (פרשת ויצא קמ"ו): פירוש המשנה (אבות פ"א מ"ב): "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, התורה דא יעקב, העבודה דא יצחק, גמילות חסדים דא אברהם". מבואר מזה כי יעקב אבינו הוא עמוד התורה, לכן יש לו הכח להכריע את כל דיני התורה להלכה.

נפלא לצרף בזה מה שפירש ב"ספר הפליאה" (ד"ה שני כתובים) הבריייתא של רבי ישמעאל בתורת כהנים: "וכאן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". הכוונה בזה כי מדת החסד ומדת הגבורה, הן בבחינת שני כתובים המכחישים זה את זה, כי מדת החסד דנה את האדם בחסד לפני משורת הדין, ואילו מדת הדין דנה את האדם בתוקף הדין, עד שבא הכתוב השלישי מדת תפארת ישראל הכלולה מחסד ומדין ויכריע ביניהם, לכן מבואר בגמרא (ברכות מ"ג): "הלכה כדברי המכריע".

והנה ידוע כי אברהם אבינו מדתו חסד ויצחק אבינו מדתו גבורה, והרי הם בבחינת "שני כתובים המכחישים זה את זה", אולם יעקב אבינו שמדתו תפארת הכלולה מחסד ומדין הוא בבחינת "עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם", לכן הלכה כיעקב אבינו שהוא עמוד התורה והוא המכריע בין אברהם ויצחק.

מעתה נראה כי הן אמת שאברהם אבינו עשה כדת וכדין שמסר נפשו על קדושת השם, כי מאז שקיבל עליו לקיים את כל מצוות התורה, יצא מדין בן נח ונכנס תחת כל דיני ישראל, שלא רק שהם מותרים למסור נפשם על קדושת השם,

מהרי"א אסאד ורבי שמעון סופר: "מי אלה לך" - אל"ה אותיות לא"ה, איך נשאת את לאה שהיא שלי

יעקב השיב שלא מיועדת לו מן השמים, וראיה לדבר ממה שזכה "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך" עשו שאל "מי אלה לך", איך נשאת שתי אחיות שאסרה תורה ואם כן אינך ראוי לברכות של יצחק אבינו יעקב השיב שגירן ואין להן דין אחיות, וראיה לדבר ממה שזכה "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך"

ותירץ כי על ידי שקיים אברהם אבינו את כל התורה נבדלו הוא וזרעו מדין בני נח והיה להם דין ישראל, נמצא לפי זה כי רחל ולאה שנולדו אצל בתואל הארמי לא היה להן דין ישראל, ויעקב אבינו גיירן כדת וכדין לפני שנשא אותן לנשים, ולפי הלכה אין בין שתי האחיות שום קרבות, כמבואר בגמרא (יבמות כב.): "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי".

והעיר ה"פרשת דרכים" כי תירוץ זה יצדק רק אם נאמר שקודם מתן תורה כבר היה לאבות דין ישראל אף לקולא, אבל אם נאמר שהיה להם דין בן נח לחומרא, אם כן לא היה אפשר לגיירן שיהיה דינן כישראל לקולא, וחזרה קושיא למקומה איך נשא יעקב שתי אחיות, ומוכח מזה שהיה סבור שיש לו דין ישראל אפילו לקולא.

"אברהם לא ניצול מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב"

והנני להעלות על שלחן מלכים מה שאמרתי ליישב בזה בדרך דרוש מאמר המדרש (ב"ר סג-ב): "אברהם לא ניצל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב... הדא הוא דכתיב (ישעיה כט-כב) לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, יעקב פדה את אברהם". ותמזהו המפרשים, איך יעלה על הדעת שאברהם אבינו שפרסם אלקותו יתברך שמו בעולם, ועמד בכל עשרת הניסיונות שהגדול והקשה שבהם היה ניסיון העקידה, לא היה ראוי להינצל בזכות עצמו כי אם בזכות יעקב שעתיד לצאת ממנו.

מצינו תירוץ על כך ב"פרשת דרכים" (דרוש א), על פי מה שפסק הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ה ה"ב) כי בן נח אינו מחוייב למסור נפשו על קידוש השם. זאת ועוד פסק (הלכות יסודי התורה פ"ה ה"ד): "כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו". שעובר על אזהרת הכתוב (בראשית ט-ה): "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש".

מעתה הן אמת שקיים אברהם כל התורה לפני שניתנה, אולם זהו דוקא להחמיר על עצמו,

הנושא אשה שאינה הוגנת", וכן "כל הנושא אשה לשם ממון, הויין לו בנים שאינם מהוגנים". נמצינו למדים מזה כי המבחן לדעת אם אדם נשא אשה שהיא הוגנת לו הוא אם יש לו בנים הוגנים, הנה כי כן זה שהשיב יעקב לעשו, הלא תראה "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", שהם בנים הוגנים, ומוכח מזה שמן השמים נסתבב שאשא לאשה גם את לאה, כי היא בת זוגי המיועדת לי להשלים את מספר י"ב השבטים.

עשו התפלא על שנשא יעקב שתי אחיות

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד לאוהבי תורת הדרוש, לפרש בדרך דרוש מה ששאל עשו ומה שהשיב לו יעקב, על פי מה שאמר יצחק לעשו אחרי שמסר את הברכות ליעקב (בראשית כז-מ): "ואת אחיך תעבוד והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צווארך". ופירש רש"י: "והיה כאשר תריד, לשון צער... כלומר כשיעברו ישראל על התורה, ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל ופרקת עולו וגו'".

לפי זה יש לומר כי זהו פירוש הכתוב: "וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך", כי כשראה את הנשים של יעקב רחל ולאה שהן שתי אחיות שעתידה התורה לאסור, התפלא על יעקב שעבר על התורה ושאל: "מי אלה לך", איך נשאת שתי אחיות שעתידה התורה לאסור, הלא בכך יש לי פתחון פה להצטער על הברכות שקיבלת, וכל הצאן והבקר שהבאת לתן לי מתנה שייך באמת לי ולא לך.

אמנם כדי להבין תשובתו של יעקב: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", נקדים מה שהביא ה"פרשת דרכים" (תחילת דרוש א) בשם מהר"ש יפה, שתמה לפי שיטת רבנן שדרשו בגמרא (סנהדרין נז): מה שכתוב באיסור עריות (ויקרא יח-ו): "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרב, לרבות את הכותים שמוזהרין על העריות כישראל". איך נשא יעקב שתי אחיות שאסרה תורה.

ונראה ליישב ענין זה על פימה שנתקשו המפרשים איך קיים אברהם אבינו כל התורה ושמר את השבת, הלא שנינו בגמרא (סנהדרין נח): "גוי ששבת חייב מיתה שנאמר (בראשית ח-כב) ויום ולילה לא ישבותו", ומאחר שיש ספק אם היה להם דין ישראל אפילו לקולא, או שמא יש להם דין בן נח לחומרא, איך שמר את השבת שיש בזה איסור לבן נח.

ותירץ ה"פנים יפות" (פרשת נח שם) כי לפני מתן תורה הלך הלילה אחר היום, כמו שכתוב: "ויום ולילה לא ישבותו", הקדים את היום ללילה, אלא שאחר מתן תורה ממה שכתוב ביום הכיפורים (ויקרא כג-לב): "מערב עד ערב תשבתו שבתכם", אנו למדים שאצל ישראל היום הולך אחר הלילה. נמצא לפי זה כי בן נח ששבת חייב מיתה, רק אם שבת יום תחילה ולילה אחריו, שעבר על "ויום ולילה לא ישבותו", אבל אם שבת לילה תחילה ויום אחריו ועשה מלאכה לפנייהם ואחריהם, לא נתחייב מיתה שהרי לא שבת יום ולילה.

לפי זה מיישב ה"פנים יפות" כי אברהם אבינו שמר שבת לילה ויום כדת ישראל, ועשה מלאכה ביום שישי וגם במוצאי שבת, ובזה יצא את כל הדעות, כי אם יש לו דין ישראל הרי שמר את השבת כדין בלילה וביום, ואם יש לו דין בן נח הרי לא שבת יום ולילה שלם אלא לילה ויום.

מעתה נראה כי זה היה ההבדל בין אברהם ליעקב, כי הטעם שלא כתוב אצל אברהם אבינו בפירוש ששמר את השבת, הגם ששמר שבת כדת ישראל, אבל מאחר שעשה פעולה לצאת גם ידי הדעה שיש לו דין בן נח, לכן לא כתוב אצלו בפירוש ששמר את השבת, ומטעם זה לא ניצל אברהם מכבשן האש רק בזכות יעקב, כי לפי שיטתו שהחמיר על עצמו גם כדין בן נח, לא היה רשאי למסור נפשו.

אבל יעקב אבינו שפסק להלכה שיש להם דין ישראל, שהרי מטעם זה נשא את רחל ולא אחרי שגייירן כי אין להן דין אחיות, וכפי המבואר לכן ניצל אברהם מכבשן האש בזכות יעקב שפסק שיש להם דין ישראל, לכן כתוב אצלו בפירוש: "ויחן את פני העיר", שקבע תחומין מבעוד יום כדי לשמור את השבת, ולא עשה שום פעולה לצאת גם את הדעה שיש לו דין בן נח, לכן זכה לנחלה בלי מצרים.

מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו, הרי מוכח שנשא נשים הגונות כדת וכדין לכן זכה לבנים הגונים.

מעתה יאירו עינינו להבין פירוש הכתובים: "וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך", עשו שאל את יעקב איך נשאת שתי אחיות שעתידיה תורה לאסור, ואם תאמר שהכרעת להלכה שיש לכם דין ישראל וגיירת אותן, מי יאמר שהכרעת להלכה כדת וכדין. על כך השיב לו יעקב: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", מזה שחנן אותי הקב"ה בבנים הגונים מוכח שנשאתי נשים הגונות כדת וכדין, משום שגייירתי אותן והרי הן כקטן שנולד שאין ביניהן שום קרבה.

יעקב אבינו שמר את השבת כדין ישראל

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח ליישב מאמר תמוה על מה שכתוב בפרשתנו (בראשית לג-ח): "ויבוא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבואו מפדן ארם ויחן את פני העיר". דרשו על כך במדרש (ב"ר יא-ז):

"רבי יוחנן בשם רבי יוסי בר חלפתא אמר, אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש את העולם במדה, שנאמר (שם יג-ז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו', אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת שנאמר ויחן את פני העיר, נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את העולם שלא במדה, שנאמר (שם כח-ד) והיה זרעך כעפר הארץ וגו'" [ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה].

ויש לתמוה שהרי שנינו בגמרא (יומא כח): "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר (בראשית כו-ה) עקב אשר שמע אברהם בקול". הרי מבואר ששמר גם כן שבת שהיא מכלל מצוות התורה, אם כן מהו החידוש שיעקב שמר שבת יותר מאברהם. והנה רש"י על המדרש מיישב קושיא זו שמפרש מה שאמרו במדרש: "אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת - בפירוש". כלומר הן אמת ששמר שבת אבל דבר זה לא נזכר בתורה. אמנם גם זה צריך ביאור, כי מאחר שאברהם שמר שבת, מהו ההבדל אם דבר זה כתוב בפירוש או לא.

אלא הם חייבים למסור נפשם שלא לעבוד עבודה זרה, אולם מאחר שעדיין לא נפסקה הלכה ברורה שגם לפני מתן תורה יצאו האבות הקדושים מכלל דיני בן נח לא היה ראוי אברהם להינצל.

אולם מאחר שראה הקב"ה שעתיד יעקב עמוד התורה לצאת מאברהם, והוא נשא את רחל ולא אף שהיו שתי אחיות שאסורות גם לבני נח, ומוכח מזה כמו שתירץ המהר"ש יפה שגייירן תחילה, וגר שנתגייר קטן שנולד דמי שאין להן שום קרבות, הרי שיעקב אבינו הכריע להלכה שהיה להם קודם מתן תורה דין ישראל, ועל ידי זה נתגלה כי אברהם עשה כדין שמסר נפשו על קדושת השם, הנה כי כן זהו ביאור המדרש: "אברהם לא ניצל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב".

לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחווירו

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שהשיב יעקב לעשו: "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", על פי מה שכתוב בדברי הנביא (ישעיה כט-כב): "לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחווירו, כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו".

ונראה לפרש הכוונה בזה לפי המבואר, שהציל הקב"ה את אברהם בזכות יעקב שפסק להלכה שיש להם דין ישראל, כשנשא שתי אחיות רחל ולא שגייירן, אך לכאורה יש מקום לבעל דין כעשו לשאול מי יוכיח שפסק כהלכה, לכן הוסיף הקב"ה להביא הוכחה שפסק כדין ממה שזכה לבנים צדיקים, והרי מי שנשוא אשה שאינה הוגנת יש לו בנים שאינם מהוגנים, ומוכח מזה שכדין פסק שיש להם דין ישראל.

הנה כי כן זהו פירוש הכתוב: "לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם", שלא ניצל אברהם מכבשן האש רק בזכות יעקב שפסק שעשה כדין כי יש להם דין ישראל, כשנשא שתי אחיות וגייירן, אך שמא תאמר מי יוכיח שפסק כדין, לכן הוסיף הקב"ה, "לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחווירו", על מה שהכריע להלכה שמותר לו לשאת שתי אחיות לפי שגייירן, "כי בראותו ילדיו

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמו האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com